

DEFINIOWANIE PRZESTRZENI ARCHITEKTONICZNEJ – TEORIA WITRUWIUSZA WE WSPÓŁCZESNYM KONTEKŚCIE

1. **De Architectura.** Teoria architektury Witruwiusza zawarte w dziele *De Architectura*, znanym jako *O architekturze ksiąg dziesięć*, napisanym pod koniec I w. p.n.e., pozostaje wciąż żywa w pamięci architektów.

2. **Architektura** składa się z *ordinatio*, *dispositio*, *eurythmii*, *symetrii*, *decoru* i z *distributio*, pisze Witruwiusz. **Ordinatio** – dotyczy uporządkowania części budowli i ustalenia ich proporcji, **Dispositio** – odpowiedniego rozmieszczenia elementów budynku, **Eurythmia** – uzyskania wdzięku całej budowli, **Symetria** – harmonijnej zgodności między elementami i całością dzieła, **Decor** – komponowania budowli stosownego do reguł, **Distributio** – właściwego podejścia do ekonomii budowania. Te czynniki dotyczyły kompozycji. Dziś pojawiają się próby reinterpretacji ich znaczeń. Antonio Monestiroli pisze: *Decor*, *eurythmia* i *symetria* to kryteria ściśle dotyczące formy, za którymi kryje się ważny cel: forma każdej budowli powinna wyrażać jej tożsamość.

W pamięci mamy także witruwiańską triadę: *firmitas*, *utilitas*, *venustas*, czyli – *trwałość*, *celowość*, *piękno* – cechy konieczne dla istnienia architektury.

3. **Firmitas. Trwałość** – była rozumiana po prostu: budynek trzeba wznieść tak, by się nie zawalił; budowla miała być trwała.

Od tego czasu nic się nie zmieniło: zagadnienie można wiązać z problematyką technologii i konstrukcją budowli. Ale też *trwałość* nabrała szerszego znaczenia. Najpierw wynika z potrzeby szacunku dla przeszłości, z potrzeby zatrzymania przemijania. Naprawiane są stare budowle, ruiny konserwowane tak, by nie zatrzeć autentyczności rzeczy; po doświadczeniach wojennych przywrócono do istnienia architekturę całych miast. Inne spojrzenie nasuwają przypadki architektury burzowej, z jakichś powodów uważanej za zużytą, po to by uzyskać miejsce na nowe budynki, i nowe kierunki architektury.

4. **Utilitas. Celowość** – dotyczy „bezbłędnego rozplanowania przestrzeni”... odpowiednio do przeznaczenia budynku, czyli – użyteczności.

Architektura potrzebuje użyteczności, tym różni się od innych dziedzin sztuk. Czy jednak nie można zgodzić się ze stwierdzeniem: ... architektura pojawia się wówczas, gdy człowiek odczuwa potrzebę, która skłania go do spojrzenia na rzecz „w pewien sposób”; gdy stawia racje ogólne nad wymaganiami osobistymi; gdy wybiega dalej niż wymagałaby tego zwykła przydatność [...] Architektura jest rzeczą bezużyteczną, rzecze – Livio Vaccini. Wcześniej F.W.J. Schelling stwierdzał, że jedyną potrzebą architektury jest jej forma.

5. **Venustas. Piękno** – wymóg ten będzie spełniony jeśli „wygląd będzie miły i wykwintny” oraz spełnione zostaną reguły *symetrii*.

Piękno, ongiś główna kategoria sztuki – dziś, jak się wydaje, nabrała innego sensu. Dziś sztuka jest odzwierciedleniem lub komentarzem do aktualnych wydarzeń współczesności. Architektura, by być oryginalną, odcina się od form wymyślonych przez poprzedników, lecz nurty figuratywne i abstrakcyjne istnieją obok siebie. Architektura wciąż stara się być – wspaniała. Architekci czynią to każdy na swój sposób; nie ma jednej obowiązującej teorii.

6. **Pytania.** Teoria Witruwiusza dotyczy formy architektonicznej. Najpierw architektonicznej kompozycji; jej estetyka opiera się na proporcjach, logice matematycznej, odkrywaniu reguł. Zalecenia teoretyka dotyczą także etyki: budować należy zgodnie z potrzebami użytkownika. Bliską pozycję tej zasadzie zajmuje ekonomia zalecająca umiar; wiąże się z nią także technologia budowania. Ważne zalecenia dotyczą miejsca i spójności budowli z otoczeniem. Forma ma być stosowna do funkcji. Architekt winien wyżyć się pychy, a budowla ma – być piękna.

Dziś reguły zastąpiono intuicyjnym poszukiwaniem form. Czy więc powrót do reguł jest możliwy? Czy zalecenia wielkiego teoretyka z przeszłości są aktualne we współczesności? Czy nie nastał już czas, by w architekturze kryteria estetyki uzupełnić kryteriami wyznaczonymi przez etykę? – (kryzys ekonomiczny nasuwa taką refleksję). Czy dziś teorie architektury są potrzebne?

Co naprawdę pozostało z Witruwiusza? Wszak architektura wciąż wyjawia tajemnice, kiedy wydaje się, że wiemy już wszystko, a artysta zawsze zastanawia się – jak zmienić świat.

Do udziału w Konferencji zapraszają

prof. dr hab. inż. arch. Maria Misiągiewicz
Kurator Naukowy Konferencji

prof. dr hab. inż. arch. Dariusz Kozłowski
Przewodniczący Rady Naukowej